

علم‌سنجی^۱

علم‌سنجی، یا دانش اندازه‌گیری علم، سعی دارد علم و برون‌دادهای پژوهش علمی را با استفاده از داده‌های کمی مربوط به تولید، توزیع و استفاده از متون علمی، توصیف کرده و ویژگی‌های آن را مشخص کند. این فرآیند به منظور برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، توسعه و آینده‌نگری علمی و پژوهشی کاربرد دارد (دایره‌المعارف بین‌المللی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۰۰۳). علم‌سنجی عمدتاً با استفاده از شاخص‌های معتبر و روش‌های کمی و مبتنی بر داده‌های مربوط به تحلیل‌های استنادی (مانند ضریب تأثیر نویسندگان، مقالات، مجلات، و...) انجام می‌گیرد تا کیفیت و اثربخشی برون‌دادهای پژوهشی را مورد سنجش قرار دهد.

شاخص‌های علم‌سنجی

برای ارزیابی کیفیت و اثربخشی برون‌دادهای علمی و پژوهشی که از سوی برخی سازمان‌های دانشگاهی و پژوهشی ایجاد شده و مورد توافق همگانی (بین‌المللی) قرار گرفته‌اند. با استفاده از این شاخص‌ها، هم برون‌دادهای علمی مانند مجلات، مقالات و هم پژوهشگران (نویسندگان مقالات) به لحاظ میزان و کیفیت اثربخشی خود مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. هرچند که برخی از این شاخص‌ها محدودیت‌هایی دارند اما شاخص ضریب تأثیر بیشترین کاربرد را دارد. دانشگاه فردوسی مشهد نیز همچون بسیاری از دانشگاه‌های ایرانی و بین‌المللی شاخص ضریب تأثیر را مورد استفاده قرار می‌دهد.

هدف‌ها

۱. کمک به ارتقای کمیت و کیفیت برون‌دادهای علمی دانشگاه فردوسی مشهد در راستای تحقق برنامه راهبردی دانشگاه، و همسو با نقشه جامع علمی کشور.
۲. شفاف‌سازی معیارها و فرآیند ارزیابی و رتبه‌بندی پژوهشگران، مجلات علمی و مقالات منتشر شده دانشگاه فردوسی مشهد.
۳. توسعه و ارتقای الگوهای ارتباطات و همکاری‌های علمی میان دانشمندان و پژوهشگران دانشگاه در سطح درون‌دانشگاهی و برون‌دانشگاهی (ملی و بین‌المللی).
۴. کمک به ارتقای فرهنگ دانشگاه نسبت به ارزش‌های مرتبط با علم‌سنجی و ارتقاء رتبه دانشگاه؛

^۱ - زهره عباسی رئیس مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی

وظایف

وظایف این اداره در سه بخش و به شرح ذیل می‌باشد:

الف: ارزیابی دانشگاه و مراکز وابسته

۱. پایش مستمر کمیت و کیفیت بروندهای علمی و پژوهشی دانشگاه فردوسی مشهد با استفاده از روش‌ها و شاخص‌های مطرح علم سنجی.
۲. شناسایی ظرفیت‌های پژوهشی دانشگاه فردوسی مشهد در راستای توسعه و تقویت پژوهش‌های مشترک گروهی، بین رشته‌ای و چندرشته‌ای
۳. به اشتراک گذاری یافته‌ها و گزارشهای تحلیلی مرتبط با علم‌سنجی با سایر مراکز علم‌سنجی در دانشگاه‌های داخل و خارج.
۴. نظارت بر درستی و یکدستی داده‌های فعالیت‌های علمی - پژوهشی دانشگاه برای ورود به پایگاه‌های اطلاعات علمی اعضای هیات علمی دانشگاه.
۵. ترسیم نقشه تولیدات علمی دانشگاه بر اساس تحلیل موضوعی تولیدات و بر اساس مؤلفه‌های نویسنده، دانشکده و دانشگاه
۶. تحلیل استنادی بروندهای علمی - پژوهشی دانشگاه و ارائه گزارش وضعیت علمی دانشگاه شامل موارد زیر:
الف: ارزیابی و امتیاز دهی کمی مستمر تولیدات علمی دانشگاه فردوسی مشهد.
ب: شناسایی نویسندگان، مجله‌ها و مقالات دارای ضریب تأثیر مناسب در حوزه‌های موضوعی مورد توجه دانشگاه.
ج: محاسبه ضریب h-index برای نویسندگان، موضوعات، سازمان‌های دانشگاهی و پژوهشی در سطح استان.
د: مشخص کردن خط زمانی (Time line) یک حوزه پژوهشی در دانشگاه.
ه: شناسایی و ارزیابی الگوهای ارتباطات و همکاری‌های علمی میان پژوهشگران دانشگاه فردوسی مشهد و نیز با سایر پژوهشگران.
و: شناسایی و ارزش گذاری همایش‌ها و مجامع ملی و بین‌المللی.
۷. رصد نظام‌های علم‌سنجی داخلی و خارجی و ارائه مشاوره به حوزه‌های مربوطه.
۸. بازنگری در شاخص‌های علم‌سنجی به منظور نرمال‌سازی و بومی‌سازی آنها در همخوانی با سیاست‌ها و نیازهای دانشگاه.
۹. آگاهی‌رسانی در مورد فعالیت‌های اداره علم‌سنجی که منجر به ارتقاء رتبه دانشگاه می‌شود؛
۱۰. برگزاری جلسات مستمر اداره و گزارش به معاونت پژوهشی دانشگاه.
۱۱. سایر وظایف محوله از سوی معاونت پژوهشی دانشگاه.

ب: ارزشیابی مجلات علمی داخلی و خارجی

۱۲. پایش اعتبار مجلات داخلی و خارجی مورد درخواست پژوهشگران دانشگاه شناسایی، ارزیابی و رتبه‌بندی مجله‌های علمی دانشگاه و سایر مجله‌های علمی داخلی و بین‌المللی بر اساس روش‌ها و شاخص‌های استاندارد معتبر
۱۳. کمک در جهت نمایه‌سازی مجلات علمی دانشگاه در نمایه‌های معتبر بین‌المللی.
۱۴. ارائه مشاوره‌های لازم جهت ارتقای سطح کیفی آنها.

ج: ارزشیابی پژوهشگران

۱۵. ارزیابی و معرفی اعضای هیأت علمی، دانشجویان و پژوهشگران فعال دانشگاه‌ها در زمینه انتشار مقالات به معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه و سایر سازمان‌ها در سطح استان و کشور به منظور معرفی در هفته پژوهش و سایر مناسبت‌های علمی مانند جشنواره‌ها.

۱۶. مشاوره به اعضای هیأت علمی جهت ارتقای کیفی دستاوردهای پژوهشی و بالا بردن h-index.

۱۷. برگزاری کارگاه‌های آموزشی و سخنرانی‌های علمی در جهت توانمندسازی اعضای هیأت علمی، پژوهشگران، دانشجویان، مدیران و کارشناسان در زمینه مبانی، مفاهیم و روشهای نوین علم‌سنجی بر اساس مبحث پیشگفته و اهمیت بحث علم‌سنجی در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد نیز در یک اقدام عملی واحد علم‌سنجی دانشگاه را در محل مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی مستقر کرده تا با استفاده از دانش تخصصی کتابداران به صورت هدفمند و علمی این مباحث را پیگیری نماید.

📖 منابع و مآخذ

- عصاره، فریده؛ عباس حری (۱۳۸۸). از کتاب‌سنجی تا وب‌سنجی: تحلیلی بر مبانی، دیدگاه‌ها، قواعد و شاخص‌ها. تهران: نشر کتابدار.

- نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۹۰). آشنایی با علم‌سنجی (مبانی، مفاهیم، روابط و ریشه‌ها). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت).